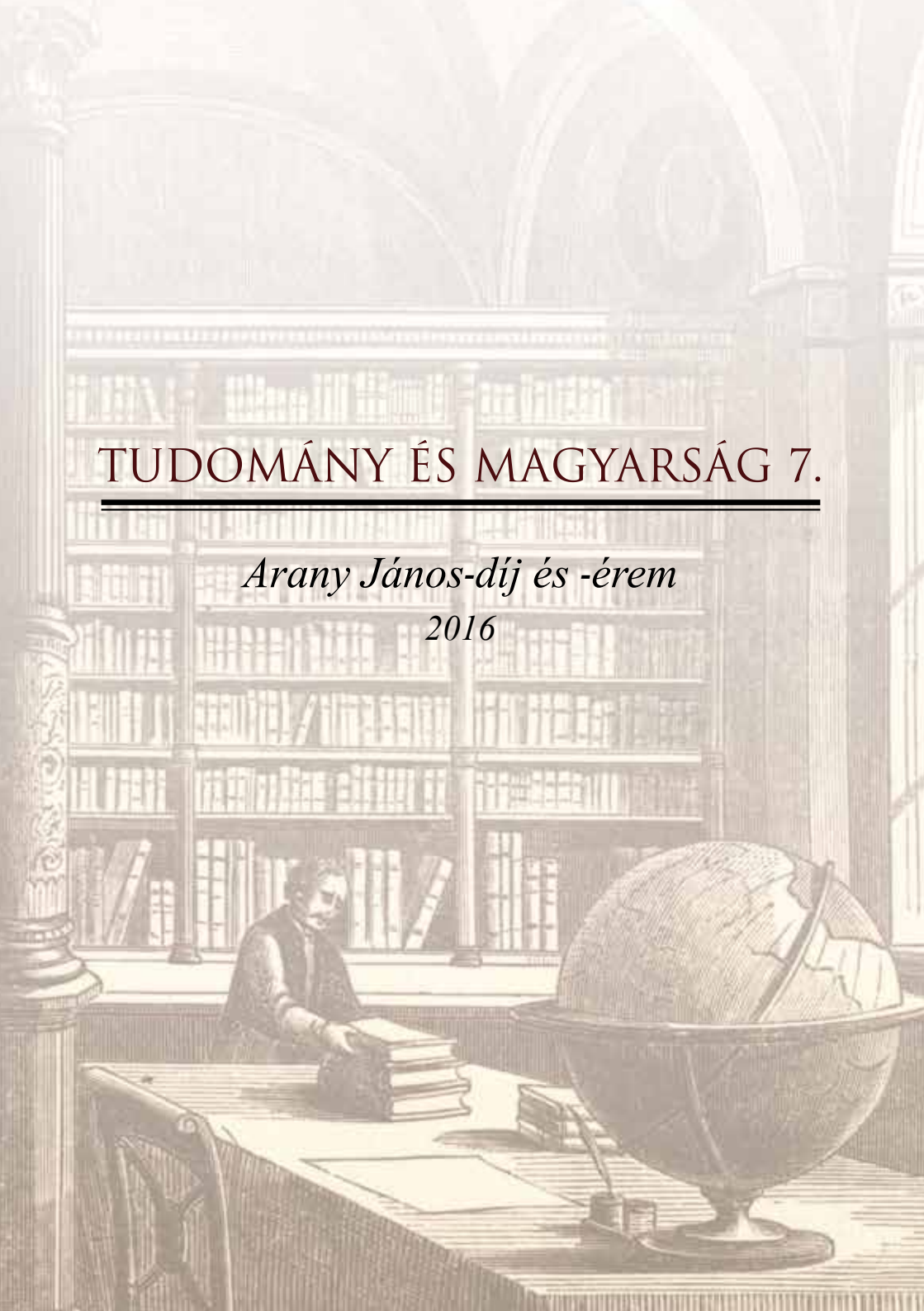

TUDOMÁNY ÉS MAGYARSÁG 7.

Arany János-díj és -érem

2016

TUDOMÁNY ÉS MAGYARSÁG 7.

TUDOMÁNY ÉS MAGYARSÁG 7.

Arany János-díj és -érem

2016

Magyar Tudományos Akadémia
Magyar Tudományosság Külföldön Elnöki Bizottság
Budapest, 2016

A kötetet összeállította és szerkesztette:
TARNÓCZY MARIANN és KÖVÉR ALEXANDRA

Minden jog fenntartva. Bármilyen másolás, sokszorosítás, illetve adatfeldolgozó rendszerben való tárolás a kiadó előzetes írásbeli hozzájárulásához van kötve.

© MTA Magyar Tudományosság Külföldön Elnöki Bizottság

A kiadásért felel:
KOCSIS KÁROLY

A borítón az MTA KIK. Haske rajza nyomán készült 19. századi metszet.
A reprodukciót készítette: Láng Klára, MTA KIK

Nyomdai előkészítés: Ave Sophia Design Studio

ISSN 2062-7211

Arany János-díj a tudományos kutatásért

Arany János-érem

„Az Arany János-díj és az Arany János-érem azok megbecsülését szolgálja, akik a határon túli magyarság tagjaként kiemelkedő részt vállaltak ebből a nemzeti tudatot is erősítő értékteremtő munkából. Nagyon sok méltó jelölt közül esett rájuk a választás.”

Görömbei András

A Magyar Tudományos Akadémia a külföldi magyar tudósok munkájának jutalmazására, elismerésére Arany János-díjat és Arany János-érmet alapított.

Az *Arany János-díjnak* olyan külföldi magyar tudósok, kutatók elismerése a célja, akik jelentős tudományos munkásságot mutattak fel életük során (*Életműdíj*), kiemelkedő tudományos eredményt értek el (*Kiemelkedő Tudományos Teljesítmény díj*), vagy fiatal kutatóként nyújtottak jelentős teljesítményt (*Fiatal Kutatói Díj*). A díjjal pénzjutalom is jár; ötszázezer, háromszázezer, illetve kétszázezer forint.

Az *Arany János-érem* olyan külföldi magyar tudósok, kutatók kitüntetésére szolgál, akik a külföldi magyar tudományos közélet szervezésében, irányításában, az egyetemi oktatásban, tudományos könyvkiadásban, muzeológiai, levéltári, könyvtári munkában, tudományos ismeretterjesztésben, azaz általában a külföldi magyar tudományosság és közösség ügyének előmozdításában szereztek kiemelkedő érdemeket.

Arany János-érmet 2002 óta, Arany János-díjakat 2004 óta ítél oda az MTA Magyar Tudományosság Külföldön Elnöki Bizottság az MTA tagjainak, illetve az Elnöki Bizottság tagjainak a javaslatára alapján. Az elismeréseket évente egy alkalommal a májusi közgyűlés keretében adja át az Akadémia elnöke. Indokolt esetben átadásukra más alkalommal is sor kerülhet.

2010 májusában megjelent kötetünkben először mutattuk be díjazottjainkat, az addig Arany János-díjban és -éremben részesítetteket, a magyar tudományos élet 60 jeles képviselőjét. Azóta évente bemutatjuk az adott időszak díjazottjait. Jelen kiadványunk a 2015. és a 2016. évi akadémiai közgyűlések közötti időszak Arany János-díjjal és -éremmel kitüntetett kutatóit tartalmazza. A díjazottak száma máig 109 fő.

ARANY JÁNOS-DÍJ

Életműdíj

2004	FARAGÓ JÓZSEF †
2005	GÁBOS ZOLTÁN
2006	EGYED ÁKOS
2007	PÉNTEK JÁNOS
2008	BAUER GYÖZŐ
2009	KÓTYUK ISTVÁN
2010	VADKERTY KATALIN
2011	FESZT GYÖRGY
2012	CSEDŐ KÁROLY
2013	WESZELY TIBOR
2014	GÖNCZ LAJOS
2015	BENKŐ SAMU
2016	SUSAN GAL

Kiemelkedő Tudományos Teljesítmény díj

2004	NAGY LÁSZLÓ
2005	LISZKA JÓZSEF
2006	BIRÓ A. ZOLTÁN
2007	SZILÁGYI N. SÁNDOR
2008	KESZEG VILMOS
2009	GÁBRITY MOLNÁR IRÉN
2010	VINCZE MÁRIA
2011	BIRÓ DOMOKOS, SÁNDOR ANNA
2012	BITAY ENIKŐ, SZABÓ PÁL
2013	TÁNCZOS VILMOS, L. JUHÁSZ ILONA
2014	BERÉNYI JÁNOS †
2015	SZKÁLA KÁROLY
2016	SIMON ATTILA

Fiatalkutatói Díj

2004	CSERNICSKÓ ISTVÁN
2005	VALLASEK JÚLIA, VERES VALÉR
2006	BALÁZS IMRE JÓZSEF
2007	T. SZABÓ LEVENTE
2008	BENE ANNAMÁRIA, CSEHY ZOLTÁN
2009	BENYOVSZKY KRISZTIÁN, KÁDÁR ÉDIT
2010	GUZSVÁNY VALÉRIA, HEGYI GÉZA
2011	PÓSA MIHÁLY
2012	CSATA ZSOMBOR, MÁRKU ANITA
2013	DUDÁS ATTILA
2014	TAKÁCS GERGELY
2015	FENESI ANNAMÁRIA
2016	BARTÓK BLANKA

ARANY JÁNOS-ÉREM

2002

SZILÁGYI PÁL
VASS LEVENTE

2003

GALAMBOS FERENC IRÉNEUSZ †
URAY ZOLTÁN

2004

BITAY ENIKŐ
PÉTER MIHÁLY HEINRICH
VÉGH LÁSZLÓ
ZALABAI ZSIGMOND (POSTUMUS)

2005

ANTAL ÁRPÁD
GULYÁS BALÁZS
JAKÓ ZSIGMOND †
OROSZ ILDIKÓ

2006

DUDICS IVÁN †
GÖNCZ LÁSZLÓ
SOMOGYI PÉTER
VARGA JÓZSEF

2007

FORGÁCH PÉTER
TURCZEL LAJOS †

2008

FRÜHLING JÁNOS †
KÚNOS GYÖRGY
LÁSZLÓ BÉLA
SPENIK OTTÓ
VOFKORI LÁSZLÓ (POSTUMUS)

2009

ALMÁSI ISTVÁN
HORVÁTH LÁSZLÓ
MURÁDIN JENŐ
PÁL-ANTAL SÁNDOR
TÓTH KÁROLY
VERMES GÁBOR †

2010

KÁICH KATALIN
LÉPINE-SZILY ALINKA
SZABÓMIHÁLY GIZELLA
SZKÁLA KÁROLY
VANČONÉ KREMMER ILDIKÓ
VÁRHELYI CSABA

2011

HALÁSZ ALBERT
HÁMOS LÁSZLÓ
SOÓS KÁLMÁN (POSTUMUS)

2012

CSÁNYI ERZSÉBET
HOLLANDA DÉNES
VERMES ISTVÁN

2013

TÓTH JÁNOS
ZÁBORSZKY LÁSZLÓ

2014

GUTTMAN ANDRÁS
KOMZSÍK ATTILA
LÁZOK KLÁRA
RANOGAJEC-KOMOR MÁRIA
TALPAS JÁNOS
VÁNKY KÁLMÁN

2015

BEREGSZÁSZI ANIKÓ
BORBÁNDI GYULA (POSTUMUS)
LELLEY JAN IVÁN
MAJDIK KORNÉLIA
PETRIK JÓZSEF
SIPOS GÁBOR
VÍGH GYULA

2016

DIENES SÁNDOR
HÓZSA ÉVA
KOLLÁTH ANNA
PÉTER H. MÁRIA
TAKÁCS LÁSZLÓ
WANEK FERENC

SUSAN GAL

Amerikai Egyesült Államok

Debrecen, 1949. február 5.

Tanulmányok: Susan Gal (Gál Zsuzsa) szüleiivel gyerekkorában távozott az Amerikai Egyesült Államokba. BA-fokozatát a Columbia Egyetemen szerezte 1970-ben pszichológiából és antropológiából, az MA-t 1971-ben a Berkeley-n (Kaliforniai Egyetem). Ugyanitt doktorált 1976-ban antropológiából, nyelvészeti specializációval.

Pálya: 1994 óta a Chicagói Egyetem antropológia- és nyelvészprofesszora, Mae and Sidney G. Metzl Distinguished Service Professor (tisztyletbeli professor: antropológia, nyelvészet, társadalomtudomány). Korábban a Rutgers Egyetem (New Brunswick, New Jersey) tanára volt.

Kutatási terület: Első nagy kutatásából született a *Language Shift* című könyve (Academic Press, 1979), amely a burgenlandi felsőöri magyarok nyelvcserejének leírásán keresztül mutatja be, milyen társadalmi változások eredményeznek olyan nyelvi értékváltozásokat, amelyek következtében egy két-nyelvű közösség egynyelvűvé válik. Gál Zsuzsának ez a könyve a szociolingvisztika egyik klasszikusa, megjelenése óta számtalan tanulmányban és tankönyvben idézik a világ minden részén. Később olyan komparatív témákat kutatott, mint az európai kisebbségek nyelvi és politikai gyakorlatai, a nyelvcsere nyelvi következményei, vagy a nők nyelvi eszközei és stratégiái. A kelet-európai társadalmi átalakulásokban azt vizsgálta, miként alakítják és korlátozzák a politikai és gazdasági folyamatokat a társadalmi nemekkel kapcsolatos diskurzusok. További jelentős kutatási területei: a média szerepe a tömegkommunikációban a szocializmus korában és bukása után, a politikai retorika kulturális beágyazottsága, a nyelvideológiáknak, valamint azoknak a szemiotikai folyamatoknak az elemzése, amelyek révén a nyelvideológiák elismerik a nyelvi differenciálódást és változást. Jelenleg a nyelv politikai gazdaságtanát kutatja, beleértve a nyelvi nacionalizmust, a nyelv és gender kérdéseit, s főként a mai Kelet-Közép-Európa és a poszt szocializmus politikai változásainak retorikai és szimbolikus aspektusait.

Publikációk: 1974 óta publikál, több önálló kötete, kötetfejezete, tanulmánya közül kiemelendő a 2000-ben megjelent, Gail Kligmannal közösen írt könyve, a *The Politics of Gender after Socialism*, amellyel elnyerte a „Held Prize of the American Association for the Advancement of Slavic Studies”-díjat. Bartók újratemetéséről szóló tanulmánya több diszciplína művelőinek figyelmét felkeltette: *Bartók's funeral: representations of Europe in Hungarian political rhetoric*. *American Ethnologist*, 1991, 18 (3).

Díjak, tagságok: Számos ösztöndíjat nyert el: a National Institute of Mental Health posztdoktori kutatója pszicholingvisztikából (Berkeley, 1977), Guggenheim-ösztöndíjas (2002), a Social Science Research Council nemzetközi ösztöndíjasa (2005), az American Council of Learned Societies ösztöndíjasa (1986); Fulbright-ösztöndíjas (1990). 2007 óta az American Academy of Arts and Sciences tagja.

Gál Zsuzsa az antropológiai nyelvészet világhírű, vezető tudósa. Számos magyar vonatkozású publikációjával – a felsőöri nyelvcserétől a bólyi svábok elemzésein keresztül a Bartók újratemetéséről írt nagyszerű tanulmányáig – jelentős mértékben járult hozzá a magyar nyelvi és társadalmi kérdések hiteles külföldi bemutatásához, ugyanakkor „külső szemlélőként és elemzőként” kiemelkedő hatása van a közép-európai magyar társadalomtudomány egy fontos részére.

SIMON ATTILA

Szlovákia

Rimaszombat, 1966. december 9.

Tanulmányok: Általános iskolai tanulmányait Bátkában végezte, majd a rimaszombati gimnáziumban érettségizett 1984-ben. A pozsonyi Comenius Egyetem Bölcsészettudományi Karán szerzett magyar nyelv és irodalom – történelem szakos tanári oklevelet (1989). 2005-ben a Pécsi Tudományegyetem multidiszciplináris doktori iskolájában PhD-fokozatot szerzett. 2011-ben a Pécsi Tudományegyetemen habilitált.

Pálya: 1989-től a bátkai alapiskolában, majd 1991-től a dunaszerdahelyi Vámbéry Ármán Gimnáziumban tanított. 2001-től a Kárpát-medence egyik legfontosabb társadalomtudományi műhelyének, a somorjai Fórum Kisebbségkutató Intézet tudományos munkatársa, később az intézet történeti szakosztályának igazgatója, 2014. november 1-től az intézet igazgatója. Ezzel párhuzamosan 2005-től a Selye János Egyetem Tanárképző Kara Történelem Tanszékének vezetője, munkáját fémjelzi a több mint egy évtizede általa irányított Történelem Tanszék kétségtelen szakmai sikere.

Kutatási terület: Szakmai érdeklődésének középpontjában elsősorban a szlovákiai magyarok két világháború közötti története áll. Kutatásai során részletesen foglalkozott a szlovákiai magyarok első bécsi döntés előtti magatartásával, illetve a korabeli kormánypárti magyar politikával, de a szlovákiai magyarok 1956 során tanúsított magatartásával is. A szlovákiai magyarok két világháború közötti történetéhez, az azt meghatározó jelentős történelmi csomópontokat, eseményeket, jelenségeket, szereplőket tárja fel imponálóan következetes konoksággal. Témaválasztásai területileg, közösségre is a magyarsághoz kötődnek.

Publikációk: Több monográfia és kötet szerkesztője, összeállítója, számos tanulmány és ismeretterjesztő írás szerzője. Több – részben társszerzőkkel közösen írt – tankönyv szerzője. Eredményeit önálló kötetekben, illetve tanulmányokban (magyar, szlovák, német és angol nyelven) adja közre. Nemcsak a történettudomány, hanem a rokottudományok (etnológia, nyelvészet, szociológia stb.) számára is hasznosítható alpmunkákat tett le az utóbbi években az asztalra. Mindenképpen ilyen a *Telepesek és telepeselek Dél-Szlovákiában a két világháború között* (Fórum Kisebbségkutató Intézet, Somorja, 2008) című, meghatározó munkája, de az 1938-as határrendezés körülményeit, kihatásait taglaló két kötete, az *Egy rövid esztendő krónikája. A szlovákiai magyarok 1938-ban* (Somorja, 2010, aminek angol változata is napvilágot látott, *The Hungarians of Slovakia in 1938*, New York, Columbia University Press, 2013) című műve és a *Magyar idők a Felvidéken. Az első bécsi döntés és következményei* (Budapest, Jaffa, 2014) című kötete is megkerülhetetlen számos tudományág művelői, és a szlovákiai magyarok létét megérteni kívánó nagyközönség számára is.

Tagságok, díjak: Alapító elnöke a Történelemtanárok Társulásának, tagja az MTA Szlovákiai Magyar Akadémiai Tanácsának és a Magyar Történelmi Társulat igazgatóválasztmányának.

Simon Attila egész tudományos pályafutását választott tudományszakához, a történettudományhoz és a kibocsátó közönséghez, a szlovákiai magyarsághoz való szilárd elkötelezettség jellemzi. Teljesítménye kutatóként, oktatóként és vezetőként egyaránt kimagasló.

BARTÓK BLANKA

Románia

Kézdivásárhely, 1981. február 20.

Tanulmányok: 2004-ben kapta meg geográfusi diplomáját a Babeş–Bolyai Tudományegyetemen (BBTE). 2005-ben Pro Scientia Aranyéremmel ismerték el teljesítményét. 2013-ban megvédett doktori disszertációjának címe A globálsugárzás változásai Európában.

Pálya: Bartók Blanka egyetemi adjunktus a BBTE Magyar Földrajzi Intézetében.

Kutatási terület: A nemzeti és nemzetközi folyóiratokban közzétett, kiemelkedő eredményei alapvetően az éghajlatváltozással, globálsugárzással, felhőzettel kapcsolatos kérdések köré csoportosíthatók; kiemelt kutatási területe a globális és regionális klímamodellek globálsugárzás mezője. Megállapította, hogy mind a globális klímamodellek, mind pedig a regionális klímamodellek átlagosan felülbecslik a felszínre érkező rövidhullámú sugárzás mennyiségét, miközben alulbecslik a felhőzetet, ugyanakkor a regionális klímamodellek nem tudják helyesen visszaadni az elmúlt évtizedekben Európában tapasztalt globálsugárzásbeli változásokat. 1975–2006 között megfigyelések és műholdas adatok alapján vizsgálta a globálsugárzás és a felhőzet trendjeit Európában. Vizsgálatai során különös hangsúlyt fektetett a rendelkezésre álló lehető legteljesebb adatbázisok kiválasztására és feldolgozására. Vizsgálta a légköri aeroszolok és a kihullható vízgőztartalom sugárzási hatását, a globálsugárzás rövid távú előrejelzését, a napenergia-potenciál becslését és területi eloszlását. A globálsugárzás területi megoszlása kulcsfontosságú több alkalmazási területen is, mint például a napenergia-felhasználás, mezőgazdaság, ökoszisztémák érzékenységi vizsgálata során.

Publikációk: Eddigi publikációinak összegzett impakt faktora meghaladja a 23-at. Kiemelkedő jelentőségű a 2015-ben a Nature Communications folyóiratban társszerzőként publikált *Az éghajlatváltozás hatása a napenergia szektorra Európában* című tanulmánya. (S. Jerez, I. Tobin, R. Vautard, J. P. Montávez, J. M. López-Romero, F. Thais, B. Bartók, O. B. Christensen, A. Colette, M. Déqué, G. Nikulin, S. Kotlarski, E. van Meijgaard, C. Teichmann and M. Wild [2015]. *The impact of climate change on photovoltaic power generation in Europe*. Nature Communications 6, Article number: 10014). A tanulmány igazolja, hogy az éghajlatváltozás következtében megváltoznak a légköri viszonyok, beleértve a regionális szintű felhőzetet is, ez viszont nem jelent kockázatot a fotovoltaikus szektor fejlődésére; az éghajlatváltozás nem befolyásolja jelentős mértékben a fotovoltaikus energiatermelést sem az átlagos termelés, sem pedig az időbeli változékonyság (napi, évi, évszakos menet) szempontjából, utóbbi döntő fontosságú a termelés stabilitását illetően.

Bartók Blanka a romániai magyar tudósgeneráció jeles ifjú képviselője, aki az éghajlatváltozás kiemelkedően fontos témakörében egyedülálló eredményt ért el a fiatal magyar geográfusok körében, úgy Erdélyben, mint Magyarországon.

DIENES SÁNDOR LAJOS

Románia

Kolozsvár, 1925. július 3.

1944-ben érettségizett a kolozsvári piarista gimnáziumban. A Marosvásárhelyi Orvosi és Gyógyszerészeti Egyetem első évfolyamán tanult tovább, már diákkorában a munkaegészségtan érdekelte, negyedéves korától a Közegészségtani Tanszéken dolgozott. Az orvosi képzéssel párhuzamosan 1944–49 között elvégezte a kolozsvári Bolyai Egyetem földrajz–földtan szakát, ahol tanári diplomát szerzett.

Az orvosi–földrajz szak első oktatója lett, így került a Közegészségtani Tanszékcsoport-hoz. 1957-ben lett adjunktus, nyugdíjazásáig munkaorvostant adott elő. 1961-től két nyelven, magyarul és románul oktatott az egyetemen. A doktori fokozatot a bukaresti Carol Davila Orvosi és Gyógyszerészeti Egyetemen szerezte meg 1967-ben, témája a korondi fazekasok ólommérgezésének diagnosztizálása, kezelése és megelőzése volt.

1968-ban meghívták a római munkaorvostani világkongresszusra, ezen egy foglalkozási ólommérgezés témájú dolgozattal vett részt. Ennek kapcsán 1970-ben ösztöndíjat kapott Németországba, ahol végül vendégprofesszori címet szerzett a német Munkaorvostani Akadémián. Felajánlották neki, hogy maradjon Németországban, de ő inkább hazatért. Ezt követően magyar és román nyelven egyetemi hallgatók részére írt könyvet a munkaorvostanról. 1971 óta docens Marosvásárhelyen.

1981-ben Marosvásárhelyen is professzori címet kapott, 2001 óta professzor emeritus. Marosvásárhelyen a Bod Péter Diakóniai és Tanulmányi Központban működő Református Asszisztensképző Főiskolán az intézmény alapításától (1991) kezdve mindmáig tanít. Sok szakdolgozat témavezetője, a romániai magyar nyelvű egészségügyi képzésnek ma is aktív szereplője. Három évtizede elnöke a marosvásárhelyi vívócsapatnak, és vívóként a sportirodalom művelője is vívásélettani cikkeivel. A rendszerváltás után szoros munkakapcsolatot ápolt a berlini kollégákkal, számos alkalommal járt Berlinben, közös konferenciát is tartottak Marosvásárhelyen. A nemzetközi munkaorvostani kongresszusok rendszeres résztvevője (Angers, 1993, Párizs, 1995).

Hat munkaorvostani szakkönyv első szerzője, hét szakkönyv társszerzője, szakdolgozatainak száma közel 250, ezek tizenkét országban jelentek meg, főleg Európában, de Afrikában is. Számos tudományos társaság tagja, tiszteletbeli elnöke a Romániai Munkaorvostani Társaságnak. 2014-ben a Pápai Páriz Ferenc-díjjal tüntették ki.

Dienes Sándor Lajos a romániai magyar nyelvű egészségügyi szakképzés doyenje, a kevéssé ismert munkaorvostan területén tudományos életművével jelentős mértékben járult s járul hozzá még ma is a foglalkozási betegségek megelőzéséhez és gyógyításához, valamint ahhoz, hogy Erdélyben az ápolók a magyar anyanyelvű betegekkel saját anyanyelvükön tudjanak beszélni.

HÓZSA ÉVA

Szerbia

Szabadka, 1953. augusztus 27.

1972-ben érettségizett a szabadkai Moša Pijade Gimnáziumban. 1977-ben magyar–német szakos középiskolai tanári oklevelet szerzett a szegedi József Attila Tudományegyetemen, majd középiskolai, illetve gimnáziumi tanárként dolgozott Szabadkán (1977–2000). 1988-ban az irodalomtudományok magisztere lett (Újvidéki Egyetem, Bölcsészettudományi Kar, Magyar Nyelv és Irodalom Tanszék), 1993-tól vendégtanár a szabadkai Pedagógiai Akadémián, 1996-tól 1999-ig a zombori Tanítóképző Karon. 2000-tól az újvidéki Magyar Nyelv és Irodalom Tanszék oktatója, 2001-ben az Újvidéki Egyetem Magyar Nyelv és Irodalom Tanszékén szerezte meg az irodalomtudományok doktora fokozatot, 2007-től részmunkaidőben a Magyar Tannyelvű Tanítóképző Kar tanára lett Szabadkán.

2000-től tanársegéd, majd egyetemi docens, 2011 óta egyetemi tanár az Újvidéki Egyetemen. Szakterületei: irodalomtörténet, összehasonlító irodalomtudomány, a tanítás módszertana, vajdasági magyar irodalom. Az utóbbi években több jelentős tanulmányt írt a magyar irodalom német fordításairól, ezek kulturális aspektusairól.

Számos területen végez közösségi munkát. Az MTA határon túli köztestületének tagja (2001-től), a Vajdasági Magyar Akadémiai Tanács elnökségi tagja (2008-tól), az Új Kép folyóirat (Módszertani Központ, Szabadka) irodalmi szerkesztője (1997-től), a Kosztolányi Dezső Irodalmi Napok szabadkai szervezőbizottságának tagja (1991-től). Tutorként vesz részt a Vajdasági Magyar Felsőoktatási Kollegium munkájában, zsűritagként a Vajdasági Magyar Tudományos Diákköri Konferencia programjában, tagja a Nemzetközi Magyarságtudományi Társaságnak (2001-től), főszerkesztője az Évkönyv című tudományos folyóiratnak (2011–2015), szervezője a vajdasági magyartanárok szakmai továbbképzésének, kimagasló irodalmi rendezvények meghívott vagy kezdeményező résztvevője a.

Hózsza Éva köteteinek kritikusai kiemelik interdiszciplináris és intermedialis nézőpontját, merészségét és kreativitását. Kutatásainak egy része Szabadka-centrikus, ezt bizonyítják következő kötetei: *Csáth-allé (és kitérők). Összegyűjtött tanulmányok, esszék, cikkek egy életmű mozgásképeségéről (1990–2009)*, Életjel, Szabadka, 2009; *Melyik Kosztolányi(m)? Kapcsolatformálódások*. Életjel, Szabadka, 2011; *A móló hangja – Elhajózó és körüljáró irodalmi vizsgálatok*. Életjel, Szabadka, 2015. Kiemelkedik Mándy Ivánról írott monográfiája (*A novella új neve. Mándy Iván novelláinak tipológiája és szövegközi értelmezése*, Forum, Újvidék, 2003), a magyar irodalom oktatásának elméleti és gyakorlati problémáit megközelítő tanulmánygyűjteménye (*Mesterségem: irodalomtanár*. Életjel, Szabadka, 2013), valamint tanulmányokat, esszéket és kritikákat tartalmazó önálló kötete (*Idevonzott irodalom*. Grafoprodukt, Szabadka).

Eddigi munkáját 2005-ben Szabadka Pro Urbe díjával, 2014-ben pedig A Tehetségek Szolgálatáért életműdíjjal ismerték el.

Hózsza Éva a vajdasági magyar tudományos közösség, a tudományos–művészeti utánpótlás-nevelés és az egész Kárpát-medencei magyarság tudományossága érdekében sok éve végzi kitartó tanári, szervezői és tudományos tevékenységét.

KOLLÁTH ANNA

Szlovénia

Rum, 1954. október 28.

1978-ban szerzett magyar–német szakos tanári oklevelet a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetemen. 1993-tól öt éven át a Maribori Egyetem magyar lektoraként dolgozott, 1998-tól a Magyar Nyelv és Irodalom Tanszék docenseként, rendkívüli egyetemi tanáraként, majd egyetemi rendes tanáraként, 2004-től 2015-ig tanszékvezetőjeként szervezte s irányította a magyar szakos egyetemisták, köztük a magyartanárok képzését.

A dialektológia, szociolingvisztika és kontaktológia elismert kutatója, 1990-ben szerzett bölcsész-doktori címet, 1997-ben pedig PhD-fokozatot. 1996-ban munkásságát a Magyar Nyelvtudományi Társaság Csúry-emlékéremmel és -díjjal jutalmazta.

A tanárképzésen és a hungarológus-, valamint fordítóképzésen túl oroszlánrészt vállalt a muravidéki magyar pedagógusok továbbképzésében is, beleértve olyan „aprómunkákat” is, mint a tankönyvek, vizsgaanyagok véleményezése, vagy épp az MTA Magyar Tudományosság Külföldön Elnöki Bizottságának felkérésére és támogatásával készített tannyelv választási brosúra megírása (Kolláth Anna – Varga István Štefan – Göncz Lajos: *Magyar1 vagy magyar2? Tannyelv választás a Muravidéken: Útmutató magyar szülőknek és pedagógusoknak*, 2009. január). Kiterjedt nyelvi és nyelvpedagógiai ismeretterjesztő munkáját mutatja számos cikke a szlovéniai Népújságban, valamint megszólalásai rádió- és televízióműsorokban. A szlovéniai magyar nyelvű felsőoktatás egyetlen tanszékén sikeresen készített és akkreditáltatott olyan programokat, amelyek a bolognai rendszer bevezetése után is életben tudták tartani a magyar stúdiókat.

Egyebek mellett tagja az MTA külső köztestületének, a Magyar Tudományosság Külföldön Elnöki Bizottságnak, valamint a Veszprémi és a Pécsi Akadémiai Bizottságnak. A Hungarológiai Kongresszus, az Élőnyelvi Konferencia és más szakmai rendezvények gyakori előadója.

2003 óta tagja az MTA Termini Magyar Nyelvi Kutatóhálózatának, 2007 óta kutatója az ausztriai, szlovéniai és horvátországi magyar nyelvi kutatásokat végző Imre Samu Nyelvi Intézetnek. Elsősorban Kolláth Anna érdeme, hogy a muravidéki magyarok nyelvhasználata is bekerült a Termini munkálataiba, része lett a Kárpát-medencei teljes magyar nyelv leírásának. 2010 és 2013 között az Európai Unió FP7-es European Language Diversity for All (ELDIA) című kutatásában a maribori kutatócsoport koordinátoraként vett részt egy számos nyugat- és kelet-európai egyetemmel közösen végzett innovatív, interdiszciplináris kutatásban, amely veszélyeztetett finnugor nyelvi kisebbségek nyelvi-társadalmi helyzetét tárta föl. Szerzőtársával írt angol nyelvű monográfiája révén (*Hungarian in Slovenia: ELDIA Case-Specific Report*, by Anna Kolláth & Annamária Gróf, Research Consortium ELDIA, 2013) a maroknyi muravidéki magyarság veszélyeztetett nyelve sokkal ismertebb lesz nemcsak a nemzetközi nyelv tudományban, hanem a nyelvi jogi, nyelvpolitikai döntéshozók számára is.

Kolláth Anna a magyar–magyar kapcsolatok egyik fáradtságot nem ismerő motorja. Érdemei az oktatás, a tudományos kutatás, valamint a szlovéniai magyar közélet terén több mint két évtizede kiemelkedőek, szerepe a muravidéki magyarság megtartásában vitathatatlan.

PÉTER H. MÁRIA

Románia

Temesvár, 1936. január 9.

Tanulmányait a Marosvásárhelyi Orvosi és Gyógyszerészeti Egyetemen végezte, 1959-től nyugdíjazásáig, 1993-ig a Farmakognóziái Tanszéken dolgozott oktatóként. A gyógyszerész-tudomány doktora (1973), főgyógyszerész.

Kutatási területe a gyógynövények etnobotanikai, alaktani, kemotaxonómiai, növénykémiái és hatástani vizsgálata. Jelentősek a gyógynövények beltartalmi anyagainak meghatározására, antibiotikus hatására, természetesi és nemesítési kísérletekre vonatkozó eredményei. Száznál több dolgozata jelent meg romániai, magyarországi és külföldi folyóiratokban. Számottevőek a férjével, Péter Mihállyal, az MTA külső tagjával együtt végzett gyógyszerészeti- és orvostörténeti kutatásainak eredményei is.

A szakma nagyra értékeli fő művét, *Az erdélyi gyógyszerészet magyar vonatkozásai* című, előbb egy, majd két kötetben megjelent munkáját. Ez a tudomány- és intézménytörténeti szintézis a 18. századtól a 20. századig mutatja be az erdélyi gyógyszerészképzést, a gyógyszertárakat, a szakegyesületeket, a szaksajtó történetét és több mint 250 erdélyi magyar gyógyszerész életrajzát (EME kiadó, Kolozsvár, 2002, bővített kiadás 2013). Társzerkesztője és társszerzője *A Marosvásárhelyi magyar nyelvű orvos- és gyógyszerészképzés 50 éve* című kötetnek (Magyarságkutatás könyvtára XVIII. kötet, Teleki László Alapítvány, Budapest, 1995), valamint a *Genersich Antal Emlékkönyv születésének 150. évfordulója alkalmából* című kötetnek (Genersich Alapítvány, Budapest – EME Orvostudományi Szakosztálya, Marosvásárhely, 1994). A Romániai Magyar Irodalmi Lexikon II. kötetétől kezdve az V/2 kötettel bezárólag a szerkesztőbizottság munkatársa, gyógyszerészi és orvostörténeti szakszerkesztője, több mint ötven címszó szerzője.

Elkötelezett szervezője az erdélyi magyar tudományos életnek, kitartó és termékeny kutatója az orvosi és gyógyszerészeti felsőoktatás és az ehhez kapcsolódó fontos intézmények történetének. Újjáalakulásától alapító tagja az Erdélyi Múzeum-Egyesületnek, a 90-es években az Orvosi Szakosztály titkáráként végzett fontos munkát, aktív tagja volt a választmánynak, rendszeresen szerepelt az egyesület tudományos rendezvényein. Tagja a Magyar Gyógyszerésztudományi Társaságnak, a Magyar Gyógyszerésztörténeti Társaságnak, a Gyógyszerésztörténeti Szakosztály vezetőségének, a Magyar Orvostörténeti Társaságnak, a Magyar Szakírók Szövetségének, a Magyar Egészségügyi Társaságnak.

Több jelentősebb elismerésekben részesült: Genersich Antal-díj (Genersich Alapítvány, Budapest, 1998, 2010); Zsámboky-díj (Magyar Orvostörténeti Társaság, Budapest, 2009); Pápai Páriz Ferenc-díj (Pápai Páriz Ferenc Alapítvány, 2010); Szigetvári Ferenc-emlékdíj (Magyar Gyógyszerésztörténeti Társaság, 2011), Ernyey József-díj (Magyar Gyógyszerésztudományi Társaság, 2014); Mikó Imre-díj (EME, Kolozsvár, 2014); Magyar Érdemrend Lovagkeresztje (2014); Alexandru Ionescu-Matiu-díj (Román Gyógyszerésztörténeti Társaság, 2015); Pro Libro Senator díj (Maros Megyei Könyvtár, 2015).

Péter H. Máriának az erdélyi magyar tudományos képzés és kutatás terén végzett sok évtizedes alkotómunkásságát generációk becsülik. Hozzájárulása az erdélyi magyar tudományos intézménytörténethez jelentős.

TAKÁCS LÁSZLÓ

Franciaország, Amerikai Egyesült Államok

Budapest, 1955. május 16.

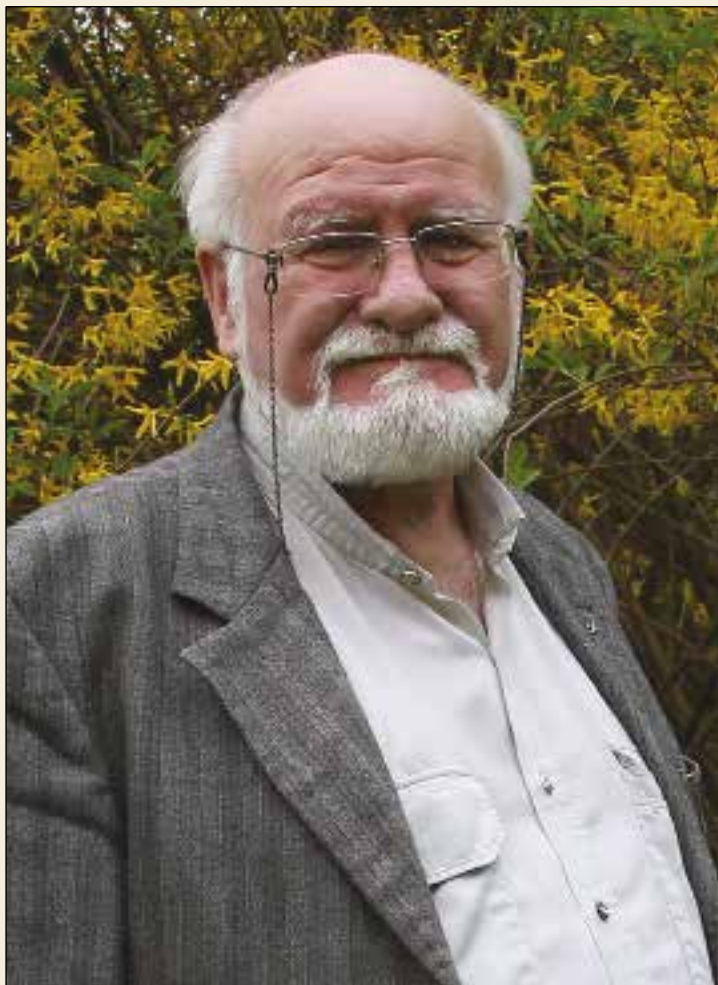
Tanulmányok: 1973-ban érettségizett a Fővárosi Fazekas Gimnáziumban, érdeklődése a természettudományok iránt már itt nyilvánvaló volt. 1979-ben kapta meg általános orvosi diplomáját, 1990-ben lett az orvostudományok kandidátusa. 1996-ban az orvostudományok doktorává avatták, majd 2009-ben az MTA külső tagjává választották a Biológiai Tudományok Osztályában. 2009 óta a Debreceni Egyetem professzora.

Pályá: 1985-től az Amerikai Egyesült Államokban, 1998 óta pedig párhuzamosan Franciaországban és Magyarországon élt. Munkásságával mind az akadémiai, mind az ipari világban egyaránt jelen volt. Az Egyesült Államokban a Nemzeti Egészségügyi Intézetnél (USA), majd az Amgen biotechnológiai cégnél vezetett egy magyar kutatókból is álló csoportot. Később Párizsban a Pfizer gyógyszergyár genomikai és bioinformatikai kutatásait vezette. 2004–2005-ben megalapította a párizsi és debreceni székhelyekkel működő, diagnosztikumfejlesztéssel foglalkozó vállalatot, a Biosystems Internationalt.

Kutatási terület: Az 1980–90-es években meghatározó szerepe volt a csecsemőmirigy és a csontvelőőssejt szaporodását szabályozó citokinek és enzimatikus mechanizmusok felismerésében, s ezzel hozzájárult a II-es típusú cukorbetegség terápiájában használatos gyógyszerek fejlesztéséhez. 1994-től a vérplazma-azonosítás technológiáját fejlesztette a Biosystems Internationalnél dolgozó munkacsoportjával, majd a Debreceni Egyetem kutatóinak részvételével új rákdiagnosztikumok készültek, melyeket a Roche Diagnostics (Németország, Amerikai Egyesült Államok) és a Randox cég (Egyesült Királyság) vett át hasznosításra. Kutatásait elsősorban a betegellátásban való alkalmazhatóság motiválta. Legfontosabb eredményei ezen a területen a máj- és rákbetegségekben alkalmazott és továbbfejlesztés alatt álló új diagnosztikumok, valamint azok az új gyógyszer-célpontok (szfingozin-kináz, dipeptidil-peptidáz IV), melyek hasznosíthatóságát felfedezte. 2004-ben a Debreceni Egyetemen, először az Általános Orvostudományi Karon, majd 2010-től a molekuláris biológiai mesterképzésben is elindította a genombiológia tantárgy oktatását, ahol az előadások jelentős részét tartja a mai napig. 2012-től 2015-ig a Rio de Janeiro-i Oswaldo Cruz Intézetrel, a Biosystems International céggel, valamint a Debreceni Egyetemmel együttműködve vendégprofesszorként dolgozott a brazil kormány „Tudomány határok nélkül” című programjának finanszírozásával.

Publikációk: Pályafutása során irányítása mellett nyolc PhD (Amerikai Egyesült Államok, Franciaország, Brazília és Magyarország) és három MSc fokozat, valamint több szabadalom született. Éveken át a Journal of Immunology folyóirat állandó és több genombiológiai folyóirat alkalmi recenzense volt. Munkássága eredményeit mintegy kilencven, jórészt angol nyelvű tudományos közlemény dokumentálja. Laboratóriumában mindig több magyar kutató dolgozott. Külföldön dolgozó magyar kutatókat is rendszeresen meghív a debreceni genombiológia oktatás keretében általa szervezett Genombiológiai Miniszimpóziumra. Tagja a Magyar Immunológusok Társaságnak.

Takács László nemzetközi és hazai iskolateremtő, tudományos munkássága és eredményei révén tovább öregbíti a magyar tudósok jó hírét a világban.

WANEK FERENC

Románia

Nagydisznód, 1944. október 21.

Tanulmányok: 1965-ben rajztanári diplomát szerzett a kolozsvári Tanárképző Főiskola Képzőművészeti Karán, 1973-ban pedig geológus oklevelet a Babeş-Bolyai Tudományegyetem (BBTE) Biológia, Földrajz és Földtan Karán.

Pálya: 1973–1977 között a kolozsvári Földtani Kutató és Feltáró Vállalat (IPEG) belényesi és óradnai részlegén, 1977–1996 között a BBTE árokaljai kutatóállomásán, 1997–2003 között Románia Földtani Intézetének kolozsvári fiókjánál dolgozott. Külső munkatársként tanított a BBTE-n, ahol aktív szerepet vállalt a kolozsvári geológus egyetemisták önképzőkörének, a GEKKO-nak a meg-szervezésében, és szakmai diáktáborok irányításával is segítette annak munkáját. 2003-tól 2008-as nyugdíj-ba vonulásáig a Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem kolozsvári karán adjunktusként oktatott.

Kutatási terület: Fő kutatási területe a mikropaleontológia, de foglalkozott földfelszín-alaktani, környezetföldtani, és tudománytörténeti kutatásokkal is. Az ezekből született tudományos publikációinak száma meghaladja a százat. Számos ismeretterjesztő cikket írt, román nyelvű földrajz- és geológia tankönyveket fordított magyarra, tudománytörténeti és helytörténeti tanulmányokat publikált, turisztaterképek és útikönyvek társszerzője, a tudománynépszerűsítés terén pedig előadások, filmek, televízió- és rádióműsorok, múzeumi kiállításrendezések fűződnek nevéhez.

Díjak, tagságok: Tudományos szervező és tudományos közéleti tevékenysége kiemelkedő. Az állami finanszírozású önálló kolozsvári magyar egyetem újraindításáért küzdő Bolyai Társaság alapító tagja, 1990–1994 között titkára, 1994–1996 között alelnöke, majd 1998–2005 között elnöke volt. Az Erdélyi Magyar Műszaki–Tudományos Társaság (EMT) vezetőtanácsának tagja, a Földtani Szakosztály elnöke, a Tudománytörténeti Szakosztály társelnöke. 1999 óta szervezi évi rendszerességgel az általa megálmodott Bányászati, Kohászati és Földtani Konferenciát az EMT keretein belül. Ezeknek a konferenciáknak minden évben új helyszínük van, a rendszeres résztvevők így előbb-utóbb Erdély valamennyi vidékére eljutnak. 2004 óta az EMT Historia Scientiarum című folyóiratának társ-főszerkesztője. 2005-ben, a rendezvény történetében első ízben a határainkon túl, Óraljaboldogfalván összeült 8. Magyar Őslénytani Vándorgyűlés megszervezésében oroszlanrészt vállalt. 2008 óta az EMT Tudomány- és Ipartörténeti Konferenciáinak is társzervezője.

Munkásságát az EMT 1988-ban Bardócz Lajos-díjjal, az Országos Magyar Bányászati és Kohászati Egyesület 2002-ben Debreczeni Márton-emlékéremmel, az Erdélyi Magyar Nemzeti Tanács 2010-ben Báthory István-díjjal, és a Partiumi és Bánsági Műemlékvédő és Emlékhely Társaság 2011-ben Fényes Elek-díjjal, a Kolozsvári Területi Bizottság 2015-ben a Tudományközvetítés és Tudományos Bíráló Díjjal ismerte el. A Magyar Mérnöki Kamara 2009-ben, a Magyarhoni Földtani Társulat 2012-ben, az Erdélyi Múzeum-Egyesület 2013-ban, az Országos Magyar Bányászati és Kohászati Egyesület 2013-ban tiszteleti tagjává választotta.

Wanek Ferenc kiemelkedően eredményes, több évtizeden át kifejtett munkássága nagyban hozzájárult az erdélyi földtudományi és más természettudományos közélet szervezéséhez, a földtudományok határon innen és túl művelői közötti kapcsolatok kiteljesítéséhez.

Kocsis Károly, akadémikus, elnök
MTA Csillagászati és Földtudományi Kutatóközpont
Földrajztudományi Intézet, 1112 Budapest, Budaörsi út 45.
Tel.: (1) 309-2628
E-mail: kocsis.karoly@csfk.mta.hu; mtk@titkarsag.mta.hu

Tarnóczy Mariann, a bizottság titkára, osztályvezető
Kövér Alexandra, szakreferens
MTA Határon Túli Magyarok Titkarsága
1051 Budapest, Nádor u. 7. I. em. 104-105.
Tel.: (1) 411-6196
E-mail: tarnoczy.mariann@titkarsag.mta.hu, kover.alexandra@titkarsag.mta.hu;
htmt@titkarsag.mta.hu

